شانۆنامەی

«بەهێزتر»

ئۆگەست ستریندبێرگ

کاراکتەرەکان

خانم X ئەکتەرە و هاوسەرگیریی کردووە
خاتوو Y ئەکتەرە و هاوسەرگیریی نەکردووە

دیمەن

سووچێکە لە کافێیەکی خانماندا، دوو مێزی ئاسنی بچووک و تاکێک قەنەفەی سووری قەیفە و چەند کورسییەک دەبینرێن.

خانم X دێتە ژوورەوە، جلی زستانەی پۆشیوە، کڵاوی لە سەردایە و پاڵتۆی لە بەردایە. سەبەتەیەکی بچووکی ژاپۆنیی بە دەستەوەیە.

خاتوو Y دانیشتووە و شووشەیەک بیرەی لە بەردەمدایە کە نیوە بووە. ڕۆژنامەیەکی وێنەداری بە دەستەوەیە و دەیخوێنێتەوە، دواتر دەست دەداتە ڕۆژنامەیەکی تر.

خانم X: ئێوارەت باش ئەمیلیا. بەم شەوی کریسمسە کە بە تەنیا لێرە دانیشتوویت، هەر لە قەیرەیەکی بەسەزمان دەچیت. *(خاتوو Y لە سەروو ڕۆژنامەکەوە نیگایەکی دەکات و سەری ڕادەوەشێنێت، پاشان لەسەر خوێندنەوەکەی خۆی بەردەوام دەبێت).*

خانم X: دەزانیت پێم ناخۆشە بەم حاڵە دەتبینم، بە تەنیا لە کافێیەکدا و لە شەوی کریسمسدا. ئەم حاڵەی تۆ ئاهەنگێکی هاوسەرگیریم بیر دەهێنێتەوە کە لە ڕیستۆرانتێکی پاریسدا بینیم. بووکەکە دانیشتبوو ڕۆژنامەیەکی کۆمیدیی دەخوێندەوە، لەولاشەوە زاواکە لەگەڵ شایەتەکاندا خەریکی یاریی بلیارد بوو. بیرم کردەوە و وتم ئەمە سەرەتاکەی بێت، ئاخۆ دەبێ ئەنجام و کۆتاییەکەی چۆن بێت! زاوا لە شەوی هاوسەرگیریدا بلیاردی دەکرد و بووکێش ڕۆژنامەی کۆمێدیی دەخوێندەوە.

(*کچە خزمەتگوزارەکە دێتە ژوورەوە، کووپێک شوکولات لە بەردەمی خانم X دا دادەنێت و ئینجا دەڕواتەوە دەرەوە*) چیم پێ وتیت ئەمیلیا! من لەو باوەڕەدام کە وا چاکتر بوو دەسبەرداری ئەو پیاوە نەبوویتایە! بیرتە؟ من یەکەم کەس بووم پێم وتیت "لێی ببوورە"، بیرتە؟ وا نەبوایە ئێستا تۆش خاوەن ماڵ و مێردی خۆت بوویت. ئەو کریسمسەت لە بیرە کە لەگەڵ کەسوکاری دەزگیرانەکەتدا چووبوویت بۆ لادێ ؟ چەند بەختەوەر بوون پێکەوە لەگەڵ دایک و باوکی دەزگیرانەکەتدا؟ بیرتە چەند خۆشحاڵ بوون پێکەوە و بە تەما بوویت بە یەکجاری واز لە شانۆ بێنیت. بەڵێ، ئەمیلیا، ئازیزەکەم، ماڵ لە هەموو شتەکانی تر گرنگترە، دوای شانۆ و هەروەها منداڵ. تێدەگەیت؟ بەڵام ئەمە ئەو شتەیە کە تۆ تێی ناگەیت.
(*خاتوو Y پەست دەبێت. خانم X کەوچکێک دەکات بە کووپەکەی بەردەمیدا و دەیبات بۆ دەمی، ئینجا سەبەتەکەی دەکاتەوە تا دیارییەکانی کریسمسی پیشان بدات*). تەماشاکە

چیم بۆ مناڵەکانم کڕیوە (*بووکەشووشەیەک دەردەهێنێت*). سەیرکە، ئەمەیان بۆ لیزایە. ئەمەشیان دەمانچەی تەرەقەیە بۆ مایا. (*تەرەقە دەخاتە دەمانچەکەوە و ڕووی دەکاتە خاتوو Y، ئەویش دادەچڵەکێت*) ترسایت؟ وات زانی دەمەوێ تەقەت لێ بکەم؟ چی؟ نا، ڕۆحەکەم، بڕوا ناکەم شتێکی وات بە بیردا هاتبێت. ئەگەر تۆ تەقە لە من بکەیت، بە لامەوە سەیر نییە، لەبەر ئەوەی من بوومە کۆسپی سەر ڕێت، دەزانم ئەمەش شتێکە هەرگیز بیرت ناچێتەوە. بەڵام من لەو مەسەلەیە تەواو بێبەری بووم. تۆ ئێستاش لەو باوەڕەدایت کە من داوم بۆ نایتەوە و بوومە هۆی دەرکردنت لە شانۆی ستۆرا، بەڵام من شتی وام نەکردووە. تەنانەت گەر تۆ لەو باوەڕەشدا بیت، بەڵام من هەرگیز شتی وام نەکردووە. هەرچەندە تازە ئەمە بڵێم و نەیڵێم، هیچ سوودێکی نییە، چونکە تۆ ئێستاش وا دەزانیت ئەوە کاری من بووە. (جووتێک نەعلی بە دەست چنراو لە سەبەتەکە دەردەهێنێت) ئەمەش بۆ پیاوە ئازیزەکەمە. بەو گوڵاڵەسوورانەی سەریەوە کە بە دەستی خۆم چنیومن. من حەزم لە گوڵاڵەسوورە نییە، تۆ ئەمە دەزانیت، بەڵام ئەو گوڵاڵەسوورەی بە هەموو شتێکەوە حەز لێیە. (*خاتوو Y بە تەنزێکەوە و بە فزووڵەوە سەیرێکی دەکات. خانم X هەردوو دەستی دەخاتە ناو نەعلەکانەوە*) تەماشاکە پێیەکانی بۆب چەند بچکۆلەن! چی؟ ئینجا خۆزگە دەیبینیت چەند جوان هەنگاو دەنێت! تۆ بینیوتە بە نەعلەوە چۆن بە ڕێدا دەڕوات؟ (*خاتوو Y بە دەنگێکی بەرز پێدەکەنێت*) سەیرکە، ئاوەها. (*دەستەکانی وەکو قاچی ئەو لێ دەکات و لە سەر مێزەکە بە نەعلەکانەوە دەڕوات. خاتوو Y قاقا پێدەکەنێت*) کاتێکیش پەست دەبێت، ئاوەها توند

پێیەکانی بە زەویدا دەدات. نەفرەت لەو ئاشپەزە، هەرگیز فێر نابێت قاوەیەک دروست بکات. ئاخ، ئەم دەبەنگانە قەت پلێتەی چراکان بە ڕێکی نابڕن. ئینجا بە پێیە تەزیوەکانیەوە نەعلەکان لە پێ دەکات. ئاخ، چەند ساردە، ئەو گەمژانە قەت زۆپاکان گەرم ناکەن. (*بنی نەعلەکان لەیەک دەخشێنێت. خاتوو Y بە ئاشکرا پێدەکەنێت*) کاتێکیش دەگەڕێتەوە بۆ ماڵەوە، سەعاتێک بەدوای نەعلەکانیدا دەگەڕێت کە ماری لە ژێر کۆمێدیی تایبەت بە پێڵاوەکاندا دای دەنێت. ئۆو، بەڵام ئەوە گوناهە ژنێک لێرە دانیشێت و گاڵتە بە مێردە بچووکە باشەکەی خۆی بکات. ئەمیلیا، تۆش پێویستت بە هاوسەرێکی وا باشە. ئەوە بە چی پێدەکەنیت؟ چی؟ چی...؟ پاشان من دەزانم کە ئەو ڕاستگۆیە لەگەڵمدا. بەڵێ، ئەوە دەزانم. ئەو خۆی ئەمەی پێ وتووم. پێکەنینت بە چی دێت؟ کاتێ من بە گەشتێک چووبووم بۆ نەرویج، ئەو ئافرەتە بێئابڕووە، فریدریکا، هاتبوو و ویستبووی لە خشتەی ببات. سەیری ئەو بێشەرمییە! (*وەستانێک*) بەڵام کاتێ لە ماڵەوە بوومایە و ئەو بهاتایە بۆ لای مێردەکەم، هەردوو چاویم دەردەهێنا. (*وەستانێک*) بەوەی باش بوو بۆب خۆی هەموو شتێکی بۆ باس کردم و لە ڕێی واتەواتی خەڵکییەوە پێم نەگەیشتەوە. (*وەستانێک*) بەڵام فریدریکا تاقە ئافرەت نەبوو، بڕوا دەکەیت، نازانم بۆ، بەڵام ژنان شێتی مێردەکەی منن. دیارە وا بیر دەکەنەوە کە بۆب لە بواری شانۆدا دەستی دەڕوات، لەبەر ئەوەی پەیوەندیی لەگەڵ حکومەتدا هەیە. لەوانەیە خۆشت هەوڵت دابێت کاری لێ بکەیت. منیش زۆر متمانەم پێت نەبوو، بەڵام دەزانم ئێستا ئەو زۆر بایەخ بە تۆ نادات، پێ دەچێ تۆش مەیلت بۆ ئەو نەمابێت. (*وەستانێک*) (*بە شێوەیەکی*

سەیر تەماشای یەکتر دەکەن) ئەمیلیا، ئەم ئێوارەیە وەرە بۆ لامان و پیشانی بدە کە توورە نیت لێمان... بە تایبەتییش کە بە هیچ جۆرێک لە من توورە نیت. نازانم بۆ، بەڵام ناخۆشە وەکو دوژمنێک سەیرت بکەم، لەبەر ئەوەی من بووبوومە کۆسپی سەر ڕێت. *(وردەوردە ڕیتمی قسەکانی هێواشتر دەبێت)* یان... بە ڕاستی نازانم... بۆچی... *(وەستانێک. خاتوو Y بە فزوڵییەوە سەیری خانم X دەکات)* ئاشنایەتییەکەمان شتێکی نائاسایی و سەیر بوو. *(بیر دەکاتەوە)* کاتێ بۆ یەکەم جار تۆم بینی، زۆر لێت دەترسام، زۆر دەترسام، بە جۆرێک کە نەمدەتوانی چاو لەسەرت هەڵگرم. بۆیە هەمیشە کە دەهاتم و دەچووم، خۆم لە لای تۆوە دەبینییەوە... پڕکێشیی ئەوەم نەدەکرد ببمە دوژمنت، هەر لەبەر ئەوەش بووم بە هاوڕێت. بەڵام بەردەوام هاتنەکانت بۆ ماڵمان دەبووە مایەی شەڕوشۆڕ. لەبەر ئەوەی سەیرم دەکرد مێردەکەم تەحەممولی نەدەکردیت. ئەوەش تەواو منی نارەحەت دەکرد، ڕێک وەک عەزییەک کە پڕ بە بەرت نەبێت. من هەموو هەوڵێکم دەدا تا وا لەو بکەم وەکو هاوڕێیەک ڕەفتارت لەگەڵدا بکات، بەڵام بەر لەوەی ئەو ڕازی بکەم، تۆ دەزگیرانیی خۆت لەگەڵ کەسێکدا ڕاگەیاند. پاشان بوون بە هاوڕێی گیانی بە گیانیی یەکتر.. ئینجا وەک ئەوەی هەر لە سەرەتاوە ئێوە ڕووبەڕووی هەست و نەستی ڕاستەقینەی خۆتان بووبێتنەوە، بەو جۆرە دەرکەوتن. بەڵام پاشان چی؟ من غیرەم نەکرد. چەند سەیر بوو. بیرمە لە ڕێوڕەسمی تەعمیدکردنی مناڵەکەماندا کە تۆ تێیدا زرڕایکی بوویت، من هاوسەرەکەمم ناچار کرد ماچت بکات. ئەویش ماچی کردیت، بەڵام تۆ تەواو شڵەژابوویت. من ئەو کاتە زۆر سەرنجی ئەوەم نەدا، تەنانەت دواتریش هیچ

بیرم لێ نەکردەوە، بگرە هەرگیز بیرم لێ نەکردووەتەوە، تاکو ئێستاش (*لەپڕێکدا هەڵدەستێتە سەر پێ*) بۆ وا بێدەنگیت؟ بە درێژایی ئەم ماوەیە وشەیەک لە دەمت نەهاتە دەرەوە! ناچارت کردم هەر من قسە بکەم. لە شوێنی خۆتدا دانیشتوویت، بەڵام بە چاوەکانت هەموو ئەو شتانەی من بیریان لێ دەکەمەوە و وەکو ئاوریشمی خاون لە ناو قۆزاخەکەیاندا، دەرت کردن. بیروبۆچوونەکانم و ڕەنگە گومانەکانیشم. ئادەی با بزانم، بۆچی پەیوەندیی دەزگیرانییەکەتان هەڵوەشاندەوە؟ ئەی بۆچی ئەم ڕۆژانە بە دەگمەن دێیت بۆ ماڵمان؟ بۆ ئەمشەو نایەیت بۆ لامان؟ (*خاتوو Y وەک ئەوەی بیەوێ قسەیەک بکات*) وس بە، پێویست ناکات هیچ بڵێیت. خۆم تێگەیشتم. لەبەر ئەمە و ئەوە... بەڵێ! ئێستا هەموو شتێک ڕوونە... تف... من لەگەڵ تۆدا لە سەر مێزێک دانانیشم (شتەکانی خۆی دەباتە سەر مێزێکی تر) ئێستا دەزانم بۆچی دەبوایە نەخشی گوڵاڵەسوورە —ئەو گوڵاڵەسوورەیەی کە من ڕقم لێیەتی— لە سەر نەعلەکانی دروست بکەم، لەبەر ئەوەی تۆ عاشقی گوڵاڵەسوورەیت. (*نەعلەکان فڕێ دەداتە سەر ئەرزەکە*) هەر لەبەر هەمان هۆیە هاوینان دەچین بۆ دەریاچەی مالارن، لەبەر ئەوەی تۆ حەزت لە ئاوی سوێر نییە. هەر لەبەر ئەمەشە کوڕەکەم ناوی ئێسکیلە، چونکە ناوی باوکی تۆیە. هەر لەبەر هەمان هۆکارە من ئەو جلانە لە بەر دەکەم کە ڕەنگیان لە ڕەنگی جلەکانی تۆ دەچن، ئەو کتێبانە دەخوێنمەوە کە تۆ دەیانخوێنیتەوە، ئەو خواردن و خواردنەوانە دەخۆم و دەخۆمەوە کە تۆ حەزت لێیانە. بۆ نموونە ئەم شوکولاتە. ئای خوایە! کە بیری لێ دەکەمەوە شتێکی چەند سەخت و سامناکە! هەموو شتەکانت، هەموو شتەکانی تۆ نەقڵ

بوون بۆ ناو ناخی من، تەنانەت هەست و سۆزیشت. وەک چۆن کرمێک دەچێتە ناو سێوێکەوە، ئاوا ڕۆحی تۆش هاتووەتە ناو ڕۆحی منەوە. دەیخوات و دەیخوات و دای دەڕزێنێ و دای دەڕزێنێ، بە جۆرێک، توێکڵەکەی ڕۆحم ماوەتەوە. ویستم لە دەستت ڕابکەم، بەڵام نەمتوانی. تۆ وەکو مارێک خزایتە ناومەوە و بە چاوە ڕەشەکانت سیحرت لێ کردم. هەستم دەکرد کاتێ باڵەکانم دەکردەوە، زیاتر ڕۆدەنیشتم. بە دەستو پێی بەستراوەوە نوقمی ناو ئاوەکە دەبووم و چەند هەوڵم دەدا ڕزگارم بێت، کەچی زیاتر دەنیشتمە بنی ئاوەکە، ئینجا لەوێش تۆم دەبینی وەکو قرژانگێکی گەورە چڕنووکەکانت لێ گیر دەکردم و ئیتر منیش بە ناچاری لەوێدا دەمامەوە. من ئێستاکە لەوێدام.

ڕقم لێتە، ڕق، ڕق. تۆش بۆ خۆت بێدەنگ و بێباک ئاوەها دانیشتوویت. دنیا وێران بێت باکت نییە، شەوە یا ڕۆژ، کریسمسە یان سەری ساڵ، ئەوانی تر خۆشبەختن یان غەمگین. تۆ توانای ئەوەشت نییە کەسێکت خۆش بوێت یان ڕقت لە کەسێک بێت، بێدەنگ و مات. لە لەقلەقێک دەچیت لای کونەمشکێکەوە بێت. تۆ توانای ئەوەت نییە نێچیرەکەت بە دەست بهێنیت، ناتوانیت خۆشەویستیی پیاوێک ڕابگریت، بەڵام دەتوانیت بۆسە بۆ دزینی خۆشەویستیی ئەوانی تر دابنێیت. ئەوەتانێ لە سووچێکی ئەم کافێیەدا دانیشتوویت. دەزانیت هەر لەبەر تۆ ئەم کافێیەیان ناو ناوە "تەڵەمشک"؟ دانیشتوویت و خەریکی خوێندنەوەی ڕۆژنامەیت تا بزانیت چ بەڵایەک بەسەر کەسانی تردا هاتووە، یان کێیان لە شانۆکە دەرکردووە. یاخود حسابی قوربانیی داهاتووت دەکەیت، وەک ئەو کەشتییەوانەی کە کەشتییەکەی

نوقم بووه. ئای ئەمیلیای بەسەزمان؛ من بەزەییم پێتدا دێتەوە، لەبەر ئەوەی دەزانم چەند بەدبەختیت. هێندەی گیانەوەرێکی بریندار بەدبەخت و تووڕەیت. من ناتوانم لێت تووڕە بم، تەنانەت گەر واش پێویست بکات. لەبەر ئەوەی تۆ لە من لاوازتریت. هەرچییەکیشت کردووە لەگەڵ بۆب، بە لامەوە گرنگ نییە. جا ئەوە چییە؟ چ مانایەکی هەیە خواردنەوەی شوکولات لە تۆوە فێر بووبم یان لە کەسێکی ترەوە؟ (*کەوچکێک لە شوکولاتەکە دەدات*) ئەمە جگە لەوەی کە شوکولات بۆ تەندروستی باشە. یان گریمان جلوبەرگپۆشین لە تۆوە فێر بووم، جا ئەوە چییە؟ بە پێچەوانەوە، ئەوە بووەتە هۆی ئەوەی زیاتر بچمە دڵی هاوسەرەکەمەوە. کەواتە لێرەدا دۆڕاوەکە تۆیت و براوەکە منم. بە کورتی، هەموو شتەکان دەیسەلمێنن کە تۆ ئەوت لە دەست داوە. دیارە تۆ دەتویست من وازی لێ بهێنم، وەک چۆن تۆ وازت لە دەزگیرانەکەت هێنا و دەتویست وەک چۆن خۆت ئێستا پەشیمانیت، منیش ئاوەها پەشیمان ببمەوە. بەڵام من شتی وا ناکەم، نابێ چاوەڕوانیت زۆر بێت. پاشان من بۆچی ئەو شتانە هەڵبگرمەوە کە ئەوانی تر نایانەوێت؟

بەهەرحاڵ، هەست دەکەم ئەوەی بەهێزترە، منم. تۆ هیچت لە منەوە دەست نەکەوت، بەڵام من زۆر شتم لە تۆوە دەست کەوت. ئێستاش، من وەک دزێک دێمە بەر چاوت، لەبەر ئەوەی کاتێک بەئاگا هاتیتەوە، سەیرت کرد هەموو ئەو شتانەی هەتبوون، لە دەستت داون. هەر دەبوایە وەهاش بوایە. لەبەر ئەوەی ئێستا هەموو ئەو شتانە بۆ تۆ بەها و سوودیان نەماوە. تازە تۆ چیتر ناتوانیت بە گوڵاڵەسوورە و بە هەست و سۆز خۆشەویستیی پیاوێک بۆ خۆت ڕابگریت، بەڵام من

دەتوانم. تۆ ناتوانیت لەو نووسەرانەوە کە پێیان سەرسامیت، فێری ژیان ببیت، بەڵام من دەتوانم. تۆ ئیسکیلێکی بچووکی وەکو کوڕەکەی من شک نابەیت تا پەروەردەی بکەیت، بەڵام من شکی دەبەم، با باوکی تۆش هەر ناوی ئیسکیل بووبێت! پاشان تۆ بۆ هەروا بێدەنگ دانیشتوویت، بێدەنگ، بێدەنگ؟ من وام دەزانی ئەو بێدەنگییەت هیی ئەوەیە کە بەهێزیت، بەڵام نا، دیارە هیی ئەوەیە هیچ شتێکت پێ نییە بیڵێیت. لەبەر ئەوەی شتێکت نییە بیری لێ بکەیتەوە. (هەڵدەستێ و نەعلەکان هەڵدەگرێتەوە) من دەڕۆمەوە، گوڵاڵەسوورەکانیش لەگەڵ خۆمدا دەبەمەوە، گوڵاڵەسوورەکانی تۆ! تازە تۆ توانای ئەوەت نییە لەوانی ترەوە فێری شت بیت، لەبەر ئەوەی تۆ ناتوانیت بنوشتێیتەوە، چونکە وەک لاسکێکی وشکەوەبوو دەشکێیتەوە. بەڵام من ناشکێمەوە. سوپاس ئەمیلیا بۆ هەموو ئەو وانە باشانەی لێتەوە فێر بووم، سوپاس بۆ ئەوەی هاوسەرەکەمت فێری خۆشەویستی کرد. ئێستاش دەڕۆمەوە بۆ ماڵەوە تا خۆشەویستیی پێ ببەخشم. (دەڕوات).

کۆتایی

سەرچاوە

THE STRONGER.

A play in one act by: August Strindberg. Translated by: Charles Wangel .One–Act–Plays.com